

ИГОР ТОШЕВСКИ, УМЕТНИК

Критичката уметност кај нас е несакано дете!

Анета Ристеска

Уметноста, пред се, е комуникација и како таква постои за да укаже на одредени аспекти од современиот живот, кои, едноставно, не можат поинаку да бидат соопштени. Таа нуди алтернативен дискурс на гледање на светот, па, дури верувам дека може да го избави човекот од ограничениот видокруг што му го натура секојдневието. Но, се разбира, само доколку и пријдеме без предрасуди - вели уметникот Тошевски во интервјуто за „Лице в лице“

Супремус Трансакција, Битола 2011

фото: А. Гроздановски

Глобалните социјални (де)формации и нивното влијание врз интегритетот на личноста, беше главната тема на интерес на последна изложба на нашиот уметник, Игор Тошевски, насловена „Љубовта неразбирлива, секој проклет миг“, која минатата година беше достапна за публиката во Музејот на современата уметност. Инсталацијата што беше поставена во овој амбиент имаше за цел да ја илустрира трансформацијата на општествените врски кај нас, но и да го болдира својот глас на страната на индивидуалното и на поинаквото.

И на оваа постановка на Тошевски, како и досегашните, „Досие 96“ и „Слободни територии“, цел беа социјалните промени, и, пред сè, пра-

шањата што го допираат идентитетот, териториите и нивните граници. Со тоа тој уште еднаш покажа дека освен другите квалитативни предзнаци, неговото творештво негува ангажиран пристап кон општествените и глобални теми.

❑ Кој е Вашиот став за ангажираната уметност? Дали му е неопходна на едно општество?

❑ Ако под ангажираност подразбираме активна и критичка улога на уметноста во третирањето на прашања поврзани за општествено-политичкиот контекст, тогаш би рекол дека уметноста, генерално земено, е секогаш ангажирана на одреден начин. Уметноста, пред сè, е комуникација и како таква постои

за да укаже на одредени аспекти од современиот живот, кои, едноставно, не можат поинаку да бидат соопштени. Таа нуди алтернативен дискурс на гледање на светот, па дури верувам дека може да го избави човекот од ограничениот видокруг што му го натура секојдневието. Оттаму, таа е нашиот светилник без кој не би можеле да си го најдеме патот во потрага по сопствениот идентитет.

■ Што мислите, имаат ли македонските уметници доволно сенс (и порив) да ги илустрираат општествените случувања?

■ Мислам дека прашањето важи за секој наш граѓанин воопшто, без разлика дали е уметник или не. Но, прво, морам да нагласам дека уметноста е многу повеќе од гола илустрација на времето во кое живееме. Како што реков, се работи за заземање критичка позиција во однос на важни прашања што не засегаат, како индивидуи, но, и како општествени битија. Во тој поглед, знам само дека уметниците денес имаат ѓаволски добар повод за дејствување на тој план. Но, забележувам дека малкумина

се осмелуваат да заземат сериозен став, посебно преку примената на современи јазички алатки. Можеби токму затоа многумина од нив решаваат да се стуткаат во топлиот skut на формализмот. Но, ова, пак, за жал, резултира со просечност или прозаичност. Ако уметноста по дефиниција е субверзивност, ова подразбира храброст да се биде токму тоа.

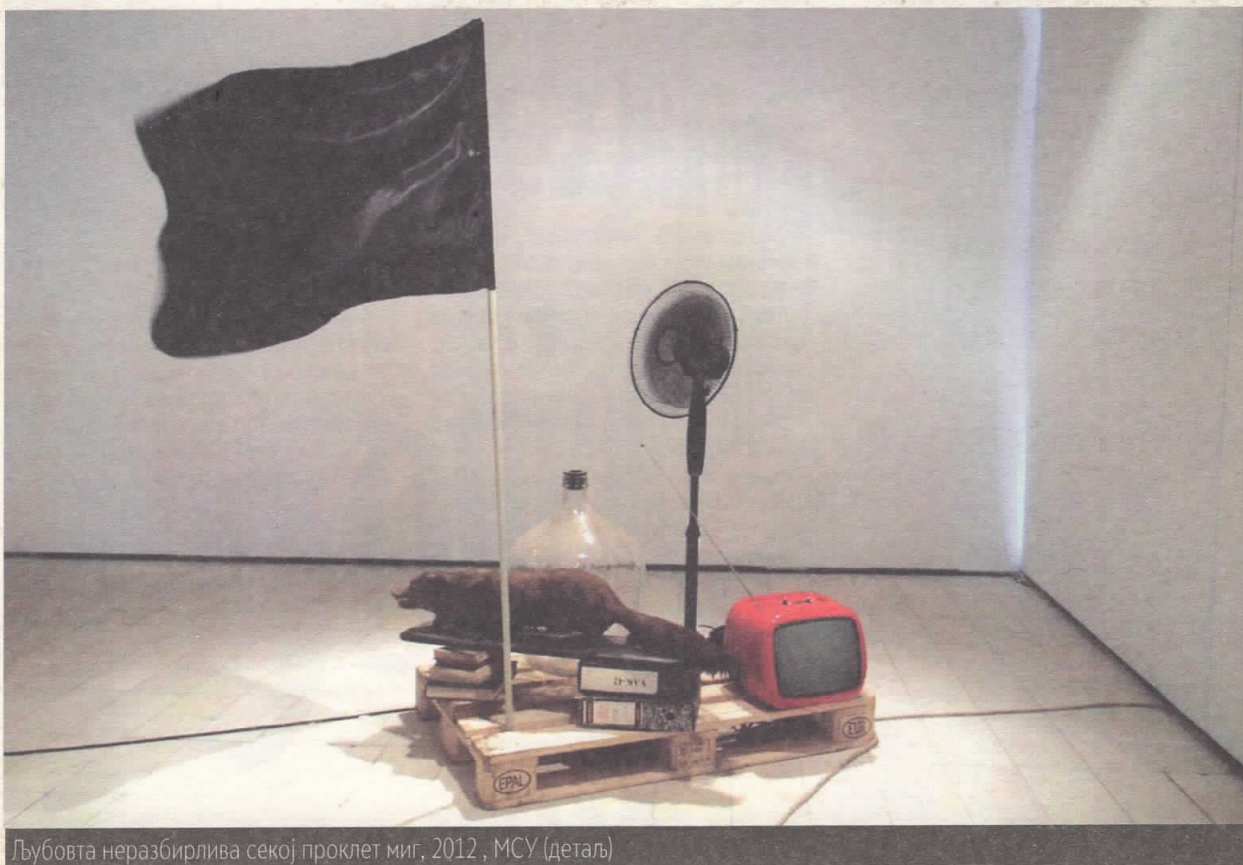
■ Можеме ли да зборуваме кај нас за развиен уметнички активизам? Се плашат ли дел од нашите уметници да го артикулираат општествено-политичкиот и социјален контекст во своите дела (од најразлични причини)?

■ Не само што е стравот присутен, туку е очигледно засилен со последните мерки на цензура и на контрола врз медиумите од страна на власта. Но, дотолку повеќе, од примарна важност е уметникот да исчекори и да се избори, пред сè за сопствениот автохтон идеолошки простор. Инаку е сосема загубен, а премолчувањето, пак, е најлошиот можен избор. Стравот е, секако, генериран од голема доза незнаење и неумеење да се артикулира ваквото

истапување. Затоа, би рекол дека еден од основните услови за вклучувањето на уметноста во соочувањето со жешките агенди е развојот на образованието, како антипод за површноста и за популизмот што не имаат речиси задушено денес. Што се однесува до активизмот, би се воздржал од таквите класификации. Уметноста секогаш била и ќе биде употребувана во име на некакви пропаганди и политички каузи, тоа е неизбежно. Сепак, сметам дека таа не треба лекомислено да трча во прегратки на ваквиот дискурс, од проста причина што така таа самата си противречи. Доколку зборуваме за слободата, тогаш нека биде тоа без никакви компромиси и, секако, без приклонувања кон какви било наметнати идеолошки матрици.

■ Сметате ли дека во последно време избледнеа личните ставови и јасното уверување кога треба да се манифестира критичката позиција кон стварноста? Се согласувате ли дека денес повеќе е на цена да се биде „дел од групата“?

■ Повеќе би рекол дека се работи за збрканост, отколку за некаква избледеност на ставовите. Конкретно, сметам дека проблемот на

Љубовта неразбирлива секој проклет миг, 2012, МСУ (детал)

идентификацијата со методите на нивното спроведување е доведен до граници на конфузија. Фактички, зборуваме за колективниот идентитет како стожер на постапките на масата. Уметникот, како индивидуалец, во принцип бега од ваквите поистоветувања како мачка од вода. Но, во олку опасни времиња, да се биде дел од колективот носи и одредени предности; безбедноста во групата и можноста поуспешно да се пренесе пораката и постигне целта. Ова важи и за уметничките колективи што, ако сте забележале, денес некако повторно се намножија, што е секогаш индикативно за кризни состојби во едно општество. За жал, кај нас идентификацијата се сведе, главно, на вулгарна партиска припадност. Ова поларизирање доведе до такво зајадување, што тие што не спаѓаат во ниедна партија се најдоа најмногу на удар, токму поради независноста на која денес се гледа како на ерес. Но, лично сметам дека е подобро да си дел од групи, чијашто премиса е ангажманот во сферите на културата, отколку да припаѓаш на толпи,

чишто основни начела се суровиот национализам и здобивање политичка моќ.

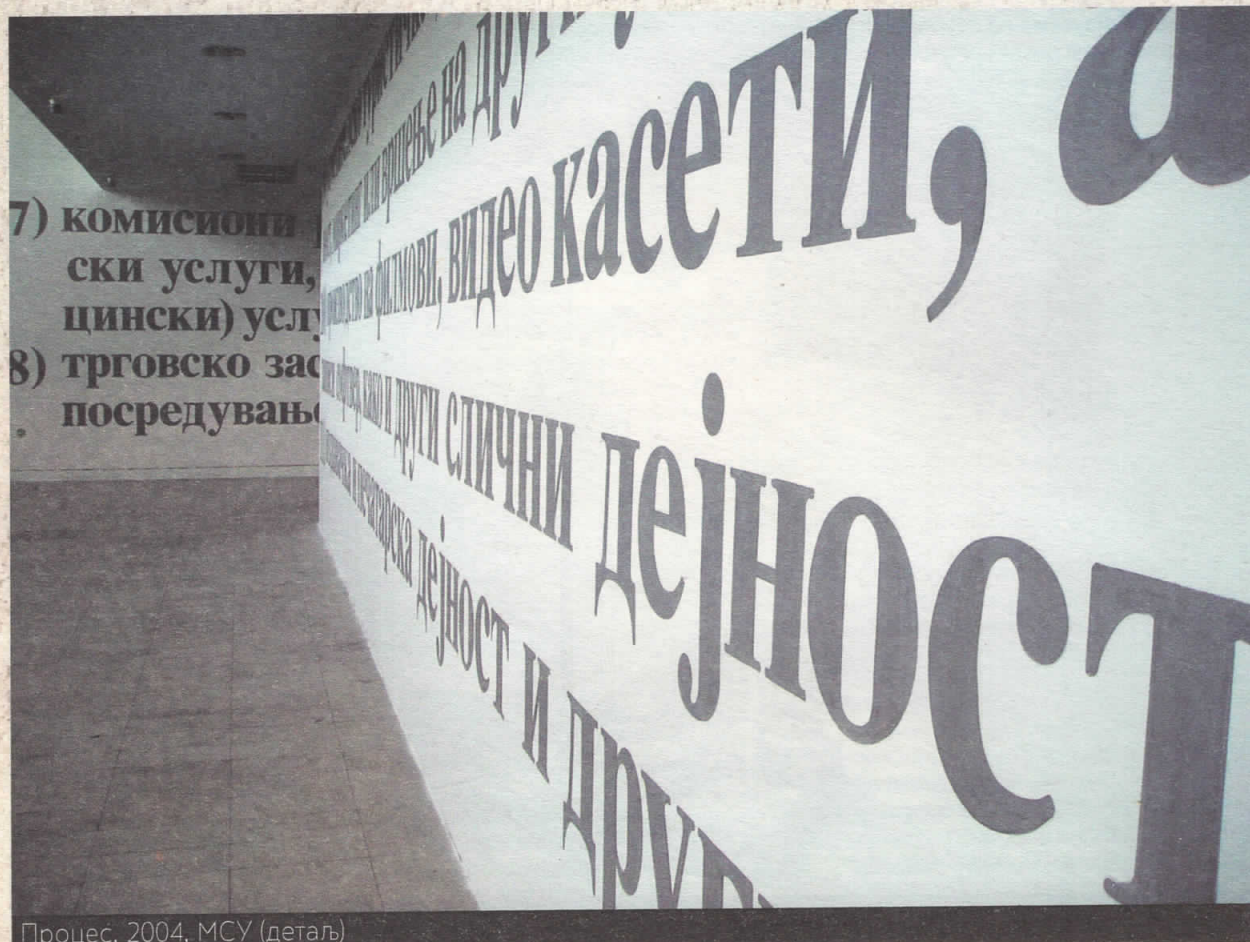
❏ Како гледате на активизмот како механизам за позитивни промени во општеството? Што би сакале да промените со своите дела во општественото опкружување? Треба ли делото секогаш да манифестира јасна интенција?

❏ Сметам дека треба да се направи разлика меѓу активизмот во политички контекст, и уметноста, која е политички ангажирана. Имено, ако активизмот подразбира агитација или акција во име на остварување конкретна цел, каде што уметничкото е спроведено во име на нејзино поуспешно остварување (плакат, памфлет и сл.), уметноста, преку сопствениот авторитет, мора да ја надмине утилитарноста на социо-политичките агенди. Значи, иако таа не би смеела (ниту може) да остане рамнодушна на важните прашања, уметноста, за разлика од активизмот, повеќе игра улога на развиорено знаме отколку мегафон.

Што се однесува до промената на општеството, ќе кажам само дека тоа не е мојот материјал за обработка. Верувам дека промената во нас резултира со промена на светот околу нас и тоа е, впрочем, сè што се обидувам да сторам – да се подобрам, како човек. Делата, би рекол, само го верификуваат тој процес.

❏ Што велат резултатите? Се исполнуваат ли очекувањата што на некој начин се проектирани од почеток, уште со инспирацијата за создавање на делото? Пример од Вашата досегашна работа?

❏ Резултати секогаш има, но, сосема друга работа е кој и како ќе ги интерпретира. Знаете, уметноста многу добро умеет да го привлече вниманието на одредени болни, проблематични точки. Во мојот случај, би издвоил три труда: „Досие“ (1996-97) начелно се занимаваше со улогата на редимејд објектот во рамки на едно преодно општество, а чијашто индустрија беше пред распад. Но, самиот процес откри

Процес, 2004, МСУ (деталј)

Љубовта неразбирлива секој проклет миг, 2012, МСУ (детал)

Фото: Р. Јанкуловски

комплексни состојби во економската структура, чишто лузни останаа до денес во форма на една вечна и болна транзиција; „Територии“ (2004-2012) го начна проблемот на поделеноста по разни основи; конечно, „Љубовта неразбирлива...“, изведена лани, беше своевидно навраќање кон поетиката на објектот. Црните платна во оваа инсталација како да беа предвесник за настаните што се случија кон крајот на годината. Иако разединетоста е денес доведена до точка на вриење, неизбежна е иронијата што, сè уште нема никој што би ги развеал тие црни знамиња, симбол на слобода од авторитарноста на централизираната политичка моќ. Вистина е дека многу стари проблеми остануваат нерасчистени, а нови допрва навираат. Но, тука завршува мојата улога на уметник. Политиката, сепак, треба да им се остави на политичарите.

■ Проектот „Слободни територии“ предизвика огромен интерес кај јавноста... Станавме ли позрели и

посвесни за восприемање на ваквите сигнали, кои говорат за зачекорување во „слободна зона“?

■ Иако „Територии“ беше преиспитување на границите меѓу јавниот и приватниот простор, односно релацијата уметност / живот итн., делото, секако, носи и своја политичка тежина затоа што, впрочем, и самото произлегува од една видлива и крајно неподнослива поделеност во нашето општество. Но, за жал, истово општество ја гледа критичката уметност како „несакано дете“ и ја турка на маргините, заменувајќи ја со вулгарен академизам и со политички коректни сликари. Денес сум речиси сигурен дека не сме ни на почетокот на разбирањето на самиот концепт на демократијата, а не, пак, на прифаќањето на различноста на другиот. Како општество, ќе очекува долг пат во однос на решавање на овие агенди.

■ Во која насока треба да се движи ангажманот на младите уметници?

■ Уметноста треба постојано да преиспитува сè околу себе, вклучувајќи се и самата себе. Ова важи и за секој поединец еднакво. Оттаму, на уметникот му е судено секогаш да биде во некаква опозиција додека методите што ги применува стануваат а priori политичко оружје. Но, за да се постигне валиден ефект, денес е невозможно да влезете во оваа материја без претходна теоретска надградба. Затоа, препорачувам истражување и отвореност кон експериментот како претходница на секое дело. Токму поради ваквите предиспозиции, уметници, кои, според мене, успеваат да го одржат овој ракурс се истите со кои ја зачнавме иницијативата „Кооперација“. Создадена како отворена платформа за соработка, се трудиме оваа платформа да остане што поотворена кон тие што имаат што да соопштат преку визуелната уметност, а се чувствуваат потиснати од институциите. Искрено верувам дека со време, оваа и слични иницијативи ќе резултираат со уште поголем одсив и квалитетен опус.